

K návrhu systému výuky českého jazyka a zkoušek pro cizince jako jedné z podmínek pro udělení trvalého pobytu

Marie Jelínková

V souvislosti s novelou zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky se od 1. ledna 2009 bude vyžadovat prokázání znalosti českého jazyka jako nezbytná součást žádosti o vydání povolení k trvalému pobytu. Přestože je toto opatření uváděno v důvodové zprávě poslední novely zákona o pobytu cizinců jako pro-integrační a jako klíčové pro integraci cizinců ho vidí i Koncepce integrace cizinců z roku 2006, současný stav přípravy a obsahu návrhu systému výuky českého jazyka a zkoušek pro cizince jako jedné z podmínek pro udělení trvalého pobytu hrozí tím, že v prvních letech bude mít toto opatření opačný než deklarovaný pro-integrační význam.

Na návrhu systému se pracovalo především v létě 2007, pak byla jednání přerušena a opět obnovena v lednu 2008, na začátku března 2008 byl návrh systému poslán do meziresortního řízení. Pozitivní je, že oproti původním předpokladům byla snížena obtížnost zkoušky z úrovně A2 na úroveň A1. K tomuto poměrně velkému ústupku bylo přistoupeno především kvůli finanční náročnosti přípravných kurzů a nedostatečné dostupnosti kurzů českého jazyka. Nicméně i po této změně zůstává k návrhu systému řada výhrad.

V prvé řadě nebudou mít cizinci dostatečný čas se adaptovat na nově zavedenou povinnost zkoušky a případně absolvovat přípravný kurz. Na úroveň jazykové zkoušky z češtiny A1 se předpokládá dotace 140 hodin výuky, přičemž přípravný kurz trvá většinou jeden rok. Pokud potřebují cizinci navíc kurz výslovnosti (což je případ většiny Asiatů), lze předpokládat, že bude potřeba kurz dvouletý. Částečná informační kampaň by se podle vyjádření ministerstva školství měla rozběhnout zhruba v polovině dubna 2008, tedy poté, co návrh systému schválí vláda. Návrh systému předpokládá, že potřebné právní předpisy¹ budou schváleny do 31.8.2008, a tak teprve od září 2008 začne informační kampaň, která počítá s webovými stránkami s informacemi v různých jazycích a nepřetržitou informační telefonní linkou. Pouze o čtyři měsíce později (tj. od 1.1. 2009) by však již ti cizinci, kteří splní ostatní náležitosti k získání trvalého pobytu, měli předkládat potvrzení o složení jazykové zkoušky.

¹ Do 31. srpna. 2008 se předpokládá vydat a) novelu vyhlášky č. 33/2005 Sb., o jazykových školách s právem státní jazykové zkoušky a státních jazykových zkouškách a b) vyhlášku podle § 182a odst. 2 zákona 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Návrh systému počítá s tím, že jediné, co by cizincům bylo placeno, je vykonání jedné zkoušky (v předpokládané hodnotě 1500 Kč). Kurzy samotné i potřebné materiály by si cizinci platili sami. To je v rozporu s praxí většiny evropských států – v příloze návrhu systému se dokonce uvádí několik států (Francie, Dánsko, Německo, částečně Rakousko), kde přípravné kurzy hradí nebo refunduje stát. Vzhledem k běžné praxi okolních států a s přihlédnutím k tomu, že cizinci s dlouhodobým pobytem odvádí v Česku daně, se domnívám, že by přípravné kurzy měly být zdarma. Cena přípravného kurzu pro úroveň A1 se pohybuje mezi 11.000 – 12.000 Kč.

Samo ministerstvo školství uznává, že jedním z dalších problémů je zpoždění vývoje metodiky výuky a zkoušek z českého jazyka pro cizince, na kterých se ještě (pouhého půl roku před zahájením možnosti složit zkoušku) pracuje. Problematická je však i skutečnost, že žádné instituci nebyla svěřena metodika zaměřená přímo na výuku samotných migrantů. Bez povšimnutí tak zůstává neexistence materiálů pro výuku češtiny v rodných jazycích migrantů a to v situaci, kdy neexistuje česko-česká učebnice českého jazyka. Vznik takové učebnice by trval několik let a vzhledem ke složité flexi češtiny by byl velmi obtížný. Některé i poměrně početné skupiny migrantů by tak byly závislé na nabídce kurzů češtiny. Ty alespoň trochu cenově dostupné jsou však již dnes, v době, kdy k žádosti o trvalý pobyt není třeba potvrzení o zkoušce dodávat, přeplněny.

Zkoušky z českého jazyka mají zajišťovat jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky (dále jen státní jazykové školy), které budou splňovat podmínky pro zajištění zkoušek z českého jazyka pro žadatele o trvalý pobyt. Mimo další otázky, které s sebou tato volba přináší (například jasné zvýhodnění těchto škol, neotevřenost systému dalším subjektům atp.) je problémem poměrně nízký počet míst, kde by bylo možné zkoušku vykonat. Například v roce 2009 bude v Praze splňovat podmínky pro udělení trvalého pobytu až 13 500 cizinců a státní jazyková škola je v Praze jen jedna. Za současného stavu se lze oprávněně domnívat, že její kapacity dostačující nebudou. Zároveň neexistuje žádný nezávislý orgán (např. s mezinárodní akreditací), který by zaručoval kvalitu zkoušky a zkoušejících lektorů tak, jak je to v zahraničí běžné, a počítá se s tím, že tuto funkci bude splňovat školní inspekce. Bez povšimnutí také zůstává problematika nedostatků učitelů češtiny jako cizího jazyka, případné zapojení obcí nebo zaměstnavatelů do této problematiky tak, jak je to obvyklé v jiných zemích (např. Británii nebo Rakousku).

Návrh systému spíše vypovídá o nutnosti splnit zadanou povinnost, ze které vypadá, co vlastně mělo být hlavním smyslem povinné zkoušky z českého jazyka. Společně s tím stát může promarnit šanci udělat v otázce integraci cizinců zásadní krok správným směrem.